

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

DAN STANCA

DARUL LACRIMILOR

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2018

CUPRINS

Prolog.....	5
O vizită la Londra	6
Turnul.....	55
Trenul dispărut	98
Cartea umbrelor	142
Întoarcerea acasă.....	185
Epilog.....	204

O VIZITĂ LA LONDRA

Scriitorul Horia Panait, căruia îi plăcea să se compare cu celebrul personaj Gustav Aschenbach din nuvela *Moarte la Veneția* a lui Thomas Mann, nu mai fusese în Marea Britanie de aproape 20 de ani. Revenea deci, cum se spune, *vingt ans après*... În 1993, când zburase într-acolo, era un june cuceritor, care făcea o publicistică vehementă, încrezător în steaua sa și înconjurat, își închipuia, de prieteni minunați, cărora le închina toată admirația și devotamentul. Dar anii știuseră să-l macine și să-l otrăvească. În 2013, scriitorul Horia Panait arăta ca o murătură, fleșcăit, palid, stors de puteri. Scos din borcanelul cu oțet și expus la soare, înfățișarea lui era dezolantă și, de multe ori, conștient de decădere, voia să-și acopere figura cu mâinile, cu toate că nimeni dintre foste cunoștințe și vechi prieteni nu pierdea timpul pentru a-l studia pe el în amănunțime. Faptul că își luase inima în dinți și se urcase în avion cu destinația Londra avea în viața lui greutatea unui eveniment. Nu-i vorba, biletul îi fusese trimis de o prietenă din tinerețe, măritată cu un englez și mutată de vreo 15 anișori în scorțosul Albion. Numele femeii era Raluca Cercel McDermott și făcuse parte din grupul lui de prieteni pe care și-l construisese în ultimul an de facultate. Pe atunci era foarte departe de tot ce avea să i se întâmple. Nu visa că va fi vreodată cu Raluca – asemenea împlinire depășea chiar și cel mai mare strălucit efort al imaginației sale –, dar nici nu credea că va veni ziua când, știind-o în brațele altuia, nu va simți nici o părere de rău. Ziua aceea a venit. Nu numai că faptul ca atare s-a instalat în mintea lui ca o informație banală, dar din treaba asta iată că și profita. Dacă era acum în avion, aceasta se datora tocmai faptului că Raluca se măritase cu un englez, drăguțul Jack McDermott, și

se mutase cu tot calabalâcul la el în țară. Omul era de altminteri de toată isprava și la momentul respectiv se îndrăgostise lulea de Raluca, deși ea era mai mare decât el cu vreo șase ani, dar ce mai contează diferența de vârstă când ți s-au aprins călcâiele! Chiar dacă stimata nu mai e în stare să-ți facă un copil, închizi ochii și mergi țeapăn mai departe. Horia știa că aceasta fusese o mică suferință a cuplului. Oricum, când a luat-o pe Raluca, englezul trebuia să posede acele elemente de cultură generală grație cărora ar fi aflat ca șansele unei femei la 40 de ani și ceva, cât avea aleasa lui la cununie, de-a rodi din acel moment încolo sunt cam discutabile. Jack avea coaiele pline și sănătoase, ce folos! Între dragostea lui fierbinte, inspirată de tot felul de lecturi din romanele cavalierești ale Mesei Rotunde, și rezultatul concret al iubirii se căscase însă un hiat teribil. În ciuda unor tratamente intensive, Raluca nu a rămas însărcinată și atunci s-a prăbușit disperată în brațele lui. Bărbatul, ce mai, înghițise gălușca și să întoarcă din drum căruța nu mai putea. În schimb, fără copii, se puteau bucura berechet de timp și de bani. Trăiau, firește, egoist, dar nici asta nu avea vreo importanță de vreme ce băteau lumea în lung și în lat și li se așterneau la picioare minunile Samarkandului, oho! Nu era vacanță pe care s-o rateze. Umblau de la o extremitate la alta a hărții, din Maroc săreau în Cappadocia, iernile și le petreceau în Albii bavarezi sau tirolezi, dracu să-i ia de Alpi! Sufletul Ralucăi, deh, fată credincioasă, tot spre cele sfinte se îndrepta, așa că au fost și în Patmos, și la Ierusalim, făcuseră aici Paștele și se buluciseră și ei la Sfântul Mormânt de unde țâsnise lumina dumnezeiască, iar Raluca putea să jure că flacăra aceea imaterială nu a ars-o și ca ea făceau alții acolo, care-și plimbau flacăra pe față și țipau de uimire că nu simt nici o durere, nici o usturime, nimic, ce mai, Domnul era cu ei. Nici gura Ralucăi nu tăcuse și îi povestise la telefon toată istoria aceluia Paște. Horia, bietul de el, nu mai putea s-o urmărească din cauza bogăției de amănunte, paran-teze și divagații... Nimeni n-o întrecea pe ea la povestit. Dar tu de ce nu spui nimic? l-a întrebat într-un târziu. Eu? se miră el și de tristețe mâna i s-a înmuiat, i-a alunecat pe lângă corp și s-a

lăsat în jos, îndepărtând astfel de ureche și celularul care nu-i mai era de nici un folos.

Până la urmă își luase inima în dinți și primise invitația. Ea îi plătea tot, acolo în Kent sau în Essex unde locuia cu bărbatu-său pe el nu-l costa nimic, masă, casă, tot pe gratis. Cine știe, poate drăguții de ei o să-i dea și niscai bănuți de buzunar pentru o raită prin Londra ca să bată străzile, cum făcuse cu ani în urmă, oh, ce vremuri! El avea o bancnotă lucioasă de 20 de lire, pe care o va folosi doar la mare nevoie, strâns rău cu ușa. Sărăcise din cale-afară și comic era faptul că nici lui nu-i venea să creadă. Înainte se jucase cu banii, acum dădea din colț în colț. Se întoarce roata că de aia-i roată. Nici nu mai știa de când nu avea un loc de muncă. Totul pornise ca o aventură și eșuase sinistru. Ceea ce fusese balet și poezie se transformase în mizerie neagră. Când ai buzunarul gol nu mai poți să minți, îl întorci pe dos și-l arăți prietenilor care ridică din umeri, cu alte cuvinte, lasă, te credem noi și fără să produci dovezi... Și dacă-l cred îl ajută cu ceva? Aflând de starea lui delicată, Raluca se hotărâse să-i întindă totuși un degețel și să-l cheme pentru vreo zece zile la ea, la moșie, cum îi plăcea să spună, deși imobiliar ce aveau cei doi acolo nu însemna mare lucru, dar față de un apartament de bloc era însuși Paradisul. Raluca îi descrisese cuibușorul lor. Era o casă retrasă de la drumul principal, ascunsă de verdeată, cu un singur nivel, roșcată și cu ferestrele având chenarul alb, bine subliniat. Grădina era și în față, și în spate. O alee pietruită ducea la garaj, din spatele obloanelor căruia ieșea o Toyota mică, argintie, despre care Raluca spunea că o conduce cu o plăcere neasemuită. Jack avea Ford-ul lui bărbătesc, mușchiulos, dar nici unul dintre ei nu folosea zi de zi mașina, deoarece intrarea în Londra după o anumită oră era un chin, așa că mai bine luau un autobuz și apoi metroul care-i scotea chiar în City. Pe Jack îl mai lua din când de acasă un Rolls Royce negru, oficial, din parcul de automobile de la *Foreign Office*. Mașina impunea respect și englezii, oricât de iconoclaști unii dintre ei, parcă făceau un pas înapoi când vedeau echipajul. În Toyota aceea agilă, ea l-a

așteptat la aeroport. În fața funcționarei de la ghișeu care i-a controlat actele, Horia s-a bălbăit de parcă uitase și bruma de engleză pe care o mai știa, dar cucoana amabilă, politicoasă, obișnuită ca toate națiile pământului să bată la poarta țării ei natale, nu s-a sinchisit de bolboroselile lui și i-a făcut semn că totul e ok și poate intra în Regatul Unit. Mașina se strecura repede pe șosea și-l îndepărta de aglomerația din apropierea aeroportului Heathrow. Cerul era nefiresc de senin pentru clima britanică, iar aerul se răcise simțitor față de ce lăsase în țară. Bucureștiul se micșorase undeva în spatele lui și nu făcea eforturi ca să-l readucă la adevăratele dimensiuni. Nu mai vedea gunoaie înșirate din metru în metru, nici drumuri sparte sau parapete rupte. Șoseaua nu avea cusur și aluneca precum o panglică netedă peste pieptul rotund al marelui insule. Raluca era de vârsta lui, dar arăta cu vreo 15 ani mai tânără. La 55 de ani nu trăda mai mult de 40. Într-un mail îi comunicase că nu se mai hrănește decât vegetal și din când în când ce-și mai face un grătar de pește alb sau de piept de pui. A renunțat la porcării, la grăsimi, la tot ce-i poate tulbura metabolismul. De asemenea, e ajutată enorm de credință fiindcă aici, mărturisese ea, a descoperit sensurile adânci ale ortodoxiei. Horia știa despre față că are chemare spre cele veșnice, dar declarația l-a cam descumpănit. Raluca nu era genul care să epateze. Și dacă-i spusese că în Anglia ajunsese să trăiască deplin în duh ortodox, nu făcea aceasta ca să atragă cuiva atenția, cu atât mai puțin a lui, și deci trebuia crezută. O privea din când în când cu coada ochiului și nu putea să n-o admire. Purta o bluză bleu subțire, de mătase, peste care îmbrăcase o jachetă la fel de fină, pastelată, cu nasturi sidefii. Pantalonii erau tot subțiri, largi și, oricât te-ai fi zgâit, nu puteai să le deslușești „conținutul”. Horia Panait nu mai avea vigoarea de altădată, iar la Raluca nici nu se putea uita ca la o femeie la care poștești. În ochii lui ea rămânea prietena de odinioară, când erau copii curați și se plimbau ținându-se de mână. Totuși, nu putea să nu se lase cucerit de înfățișarea ei fără cusur, tenul neîncrătit, ochii oblici, asiatici, sclipind de o inteligență tăioasă, și nu

beliți și fardați ca ai cucoanelor pe care le cunoștea din țară. Buzele ei nu neapărat cănoase, dar nici subțiri ca ața, erau în continuare umede așa cum arătau și cu ani în urmă. Stropii de salivă care uneori mai luceau la colțurile gurii erau la fel de tulburători, de parcă nu era vorba de secreție omenească, ci de o emulsie diafană produsă de glandele zeiței. Raluca nu se alterase. Dovedea la peste 50 de ani că are rasă și că stirpea de unde provine îi transmisese un cod genetic dur ca diamantul.

Câmpurile Angliei erau curate, nesăpate, nescormonite, nici nu lăseau impresia că oamenii le-ar cultiva. Oare unde-or face ăștia agricultură? se întreabă el ca un caraghios. Construcții metalice, cilindrice ori rectangulare, se iveau din când în când și, dincolo de acestea, la orizont, se deslușea dunga întunecată a unei păduri de unde, cine știe, ar fi tâșnit arcașii lui Robin Hood. Femeii nu-i dădea prin cap la ce se poate gândi el. Horia se întreba ce-o mai ține ea minte din tinerețea lor. Oare zilele când se plimbau prin Grădina Botanică or mai emoționa-o? Pe atunci, să fi fost la sfârșitul anilor șaptezeci, i-a încredințat ea un mare secret, te rog, Horia, să nu spui nimănui! Parcă avea și acum în urechi rugămintea ei naivă. Despre ce era vorba? Acum, amin-tindu-și, îi venea să râdă. Marele secret era ceva deplin banalizat, giulgiul din Torino. Raluca știa de toată povestea de la tatăl ei, boierul Radu Cercel, care cu prietenii dezbătuse îndelung problema. Antim Herescu făcea și el parte din grup și, ca descendent dintr-o familie de mitropoliți, zâmbise șiret: Pe catolici, spusese el, bată-i Dumnezeu să-i bată, nu-i întrece nimeni la publicitate! Frumoasă a mai fost plimbarea aceea prin Botanică! Vedeau plante exotice, ciudate, care nu aveau nici o legătură cu garoafele de fiecare zi pe care tot nătărăul le cumpără când e cazul să facă vreo atenție. Alături se afla tăblișă de aluminiu pe care era scrisă cu tuș negru denumirea în latină a plantei sau a arboretului respectiv. Uneori o citeau cu voce tare, dar nu rețineau nimic din înșiruirea silabelor. Raluca știa că el nu are organ pentru pitoresc, pentru diversitate și cromatică. Tocmai pe atunci apăruse cartea lui Noica *Despărțirea de Goethe*, în care filosoful, despre care pe vremea aceea ei nu știau mare lucru,

făcea o critică severă senzorialității. Cartea stătea și acum aruncată de scriitorul Horia Panait într-un ungher al bibliotecii sale ticsite de volume, care din această cauză începea să se descleieze la încheieturi, carte peste care se așternuse un strat gros de praf, deoarece nu se mai atinsese de ea de decenii.

– Să-l scuzi pe Jack că n-a venit și el la aeroport, îi spuse Raluca, dar acesta era ultimul lucru care l-ar fi interesat sau de care s-ar fi sinchisit. Jack ăsta nu era băiat rău, dar tare bine i-ar fi părut dacă, pe durata vizitei sale, ar fi dispărut de acasă. Nu că ar fi avut gânduri păcătoase cu nevastă-sa – dacă între ei în tinerețe nu fusese nimic, de ce ar mai fi fost acum? –, dar simțea că individul trebuie să se care. Să se simtă, ce dracu, și să-și facă vreun ordin de deplasare prin vreo țară străină, doar era diplomat de carieră și, din câte îi spusese Raluca, plăcerea lui supremă era aceea de-a călători prin Africa și a le căuta în coarne nemâncăților de acolo, orice să facă, dar să-l scutească de prezența lui! Oricum nu i-ar fi făcut el nimic neveste-sii, și nici cetățeanul, gândea Horia, nu se putea teme de așa ceva. Erau cei doi uniți religios, dacă nu cumva îl convinsese Raluca să se și boteze ortodox, ha, ha! Horia mai știa cazul unei alte prietene, Stela o chema pe nefericita aceea, care-și remorcaseră bărbatul tocmai din America și-l adusese în țară după ce acolo, peste ocean, mulți purici nu făcuse, doar că-l culesese pe sifilitic, și așa ajunși în România, cu surle și cu trâmbițe, – doar nu e ortodoxia triumfalistă? –, omul se botezase și toată lumea care asistase la eveniment a fost transfigurată de fericire. Doar el, Horia Panait, stătea deoparte și boscorodea în barbă. Bănuia că nu o să se aleagă nimic din duhovnicescul proiect. Și așa a fost. Scott botezatul a luat-o rău pe ulei, cum în țara lui natală nu făcuse, iar mariajul consfințit ortodox a sărit în aer. S-a întors în America și nimeni nu a mai știut nimic de bărbat. Nevasta cu puradeii a rămas în țară. I s-a șters omului botezul din suflet ca praful de pe mâini. Horia – ce rușine! –, s-a bucurat atunci, dar apoi i s-a făcut lehamite de propria ticăloșie. Cei doi îi traduseseră lui în engleză un roman cu care spera c-o să rupă inima străinătății. I-a plătit regește fiindcă trăgeau pe

atunci mâța de coadă, doar că traducerea nu s-a bucurat de o soartă bună. I-a trimis-o Ralucai în Anglia ca să se ocupe ea, să facă ce-o ști, dar s-o vâre pe gât vreunui editor. Doamne, câtă naivitate! Refuzată de serviciul de relații publice al primei edituri la a cărei ușă totuși a bătut, nu a mai avut răbdare să se ducă și la a doua, așa că a luat cărțoiul și l-a aruncat la gunoi. Expedierea respectivului plic până în Regatul Unit, pe atunci nu avea acces la *mail* –, îl costase pe Horia ceva bani, dar și plăcerea tomberonului de-a hăpăi hârtiile care au intrat în punga sa ca într-un stomac încăpător a fost mare. Ca orice scriitor care are mereu nevoie de laude și de aceea e foarte sensibil la nepăsarea celor din jur, Horia Panait știa să se tortureze imaginându-și asemenea scene. Din nefericire, femeia chiar așa procedase cu paginile acelea. Altminteri, avea un suflet bun. Altfel de ce l-ar fi invitat în Anglia?

Au traversat alte câmpuri, la fel de moi, de curate și de verzi. Horia avea impresia că avansează într-o lume de basm și nu s-ar fi mirat dacă în față i s-ar fi arătat pitici cu barba lungă și mătăsoasă, zâne cu păr de aur și pielea albă ca laptele ori cavaleri înalți, spătoși, purtând pieptar albastru, de catifea, pe care e brodată întreaga boltă a cerului. Firea sa neguroasă începea să se însenineze grație unei asemenea posibile viziuni. Dar pe de altă parte știa că se află într-un automobil ultramodern, performant, ai cărui cilindri funcționează fără greș și nu îngăduie nici o aproximație. Altă zână decât Raluca nu putea să existe. Era zâna din urmă cu 35 de ani care-l așteptase în colțul străzii Izvor pentru a merge împreună la Înviere la Antim. Amintirile acelea i-au trecut repede prin fața ochilor, de parcă, ieșit din trup și suspendat deasupra tuturor segmentelor temporale, s-ar fi văzut atunci pe sine însuși, copilandru, adolescentin, venind pentru prima dată în viață la o întâlnire cu o fată care era ca și el. Raluca nu bănuia nimic din înfiorarea lui. Totuși, coincidență, l-a întrebat:

– Ce ai făcut anul ăsta de Paști?

– N-o să crezi, dar m-a invitat o televiziune particulară ca să dau acolo din gură. Dacă ai ști ce prăpăstii le-am spus...

– Ha, ha, râse ea. Nu pot să cred.

– Nu m-am controlat și am călcat în străchini.

– Cum adică nu te-ai abținut?

– Uite așa, m-au apucat furiile. Atâta conformism și atâta convenționalism îmi întorc stomacul pe dos.

– Oh, Horia, te-am rugat să nu mai vezi lucrurile așa, îți faci rău.

– Probabil.

– Și ce s-a întâmplat totuși? Hai că ne apropiem de casă.

Mașina făcu o voltă largă și se înscrise pe un drum mărginit de case cu un singur nivel, toate dichisite, făcute din cărămidă roșie, impregnate de un parfum al istoriei, de parcă ar fi aparținut unei epoci în care Tudorii sau chiar Stuartii erau pe tron. Se vedea și biserica anglicană, cocoțată deasupra tuturor, și încă o clădire cu un fronton triunghiular masiv, vopsit în galben, pesemne primăria. Mai departe, cine avea ochi zărea și silueta unei mori de vânt alburii, tot ca de pe alte vremuri, ale cărei brațe, ca o elice, tăiau aerul.

– Ce să se întâmple? M-am supărat și, așa din senin, le-am spus că în condițiile în care toți cârnățarii și cămătararii spun acum Hristos a Înviat, eu unul tac și îi sfătuiesc pe toți cei de bună credință să facă la fel. Așa cum pe vremea comuniștilor a spune Hristos a înviat era o biruință, acum, exact invers, refuzul acelorași cuvinte echivalează tot cu o victorie.

– Ha, ha, ești formidabil. Să-i ții și lui Jack teoria asta.

Ajunseră în fața casei. Horia reținu adresa, *Richmond lane* 31. Era o casă ca multe altele din zonă, izolată prin vegetație de vecini, umbroasă, Doamne Dumnezeule, semăna cu un paraclis, o viață pe pământ și alta după moarte tot să trăiești aici. Poarta se deschise prin activarea unei telecomenzi discrete și Toyota intră pe aleea pietruită. Jack McDermott stătea pe trepte în pragul casei și-i aștepta.

Englezul era un om binecrescut, care nu ar fi arătat în vecii vecilor că e mândru de calitatea sa de cetățean al Regatului Unit, dar aceasta se observa cu ușurință în momentul în

care începea să vorbească despre familia lui cu arbore genealogic a cărui dovedire urca până înaintea regina Victoria. O stră-străbunică a lui făcuse parte chiar din suita faimoasei regine, ceea ce umplea de încântare sufletul lui Jack. Pentru el, două fuseseră capetele încoronate care împodobiseră panoplia Imperiului britanic, Elisabeta I și Victoria, reginele cu mână de fier, dar și cu vorbă catifelată fiindcă forța fără știința negocierii e apă de ploaie. În absența lor, credea el, măreața insulă ar fi fost aridă și animalică. Mergea până acolo cu teoriile lui încât, potrivit lor, până și Shakespeare, neavând-o ca efigie și supremă protectoare pe Elisabeta, nu ar fi scris un rând, după cum salba de poeți ai veacului XIX tot de la regină își câștigaseră inspirația, că doar de aceea erau numiți victorienii. Și Browning, și Tennyson, și Swinburne, toți erau datori Victoriei până peste cap. Jack iubea cuvintele șlefuite, curățate de cea mai mică asperitate și avea oroare de gâttelej răgușit al romanticilor. Raluca îi respecta punctul de vedere, deși ea, sensibilă, răsăriteană, tot spre duhul romantic trăgea, o așchie din fibra luciferică se altoise în sufletul ei, care, deși amarnic strunit ortodox, încă patina. Atunci ea își aducea aminte de lecturile „desfrânate” din studenție – chiar așa se exprima – perioada cea mai rodnică a acumulărilor ei literare. Oho, ce mai citise domnișoara, *Alastor* a lui Shelley, după cum nu ratase nici un roman dickensian, mâncase pe pâine și *Bleak House*, și *Nicholas Nickleby*, și *Martin Chuzzlewit*, cele mai indigeste pagini cernute fuseseră de același sufletel... Horia Panait nu uitase nimic. Raluca citea ca o apucată, dar pe de altă parte făcea prostii. Numeroase episoade palpitante îl duruseră pe el pe atunci fiindcă fata nu fusese niciodată a lui și, cum spune gura satului, se dăduse pe nimic unor indivizi net inferiori ei, bunăoară, acelui personaj bubos care putea mereu a ceva nedeslușit între ceapă și cremă de ghetă, cum îl chema, Dan Deliu parcă, ce mai contează numele, își spunea Horia coborând din mașină, pregătindu-se să întâmpine îmbrățișarea lui Jack și invariabila exclamare: ce a mai trecut vremea! Da, *time has gone, has fled away, man is time's fool*, pizda mă-sii

de limbă engleză! Horia își amintea foarte bine de cununia celor doi, sărbătorită undeva pe strada Eminescu, la doi pași de Piața Romană. Apartamentul luxos unde fuseseră invitați era într-un bloc pentru corpul diplomatic și acoperea peste o sută de metri pătrați. Pentru prima oară intra într-o asemenea locuință. El, care trăise toată viața numai în cămăruțe cât cutia de chibrituri, nu-și mai încăpea în piele de satisfacție că e poftit într-o casă ca aceea, cu living, cu șemineu, cu mese încărcate de bunătați de unde te serveai, dar la o adică mai era și un chelner care, dacă vedea că ai platoul sau paharul gol, se repezea să te servească el, ehe, se putea trăi și așa, nu cu zgârcenie, cu igrasie sau cu gândaci care se vârau prin crăpăturile pereților. Mai înainte cei doi își puseseră pirostriile la *Stavropoleos* și părintele Marchiș închisese înțelept ochii la faptul că mirele nu e de religie ortodoxă, dar promite drăguțul de el să se boteze cât de curând, așa că taina cununiei slujite în tradiția răsăriteană nu i se împărtășește chiar fraudulos. Raluca își vedea visul cu ochii, dar burtica ei nu mai putea să rodească. Petrecerea aceea era încă vie în amintirea lui Horia. Fuseseră o mulțime de invitați, dar la loc de cinste erau vechii prieteni printre care se număra și el. Atunci, din păcate, îl văzuse pentru ultima oară pe tatăl Ralucăi, boierul Radu Cercel, care avea să se curețe în mai puțin de un an, dar atunci nu bănuia nimic din viitorul sumbru fiindcă avea inima ușoară văzându-și fiica în sfârșit la casa ei. Făcea parte din categoria acelor moșieri patrioți, în sufletul cărora însă amarul și lehamitea nasc un aliaj otrăvitor. Radu Cercel se năruise lent, fără zbrucium sau convulsii, meterezele ființei sale se fărâmițaseră în timp, cu o încetineală contemplativă, citind hrisoave vechi sau admirând icoane vechi bizantine. Cine mai fusese la nunta aceea? Lângă Radu era un bun prieten, al cărui nume Horia nu și-l amintea exact, Mihăescu sau Niculescu, un domn celibatar, țepăn, inginer la bază, dar asta era, cum se spune, de formă, deoarece și sufletul omului mustea de orizonturi metafizice și mitologice. În calitate de prieten al tatălui ei, Raluca îl cunoștea desul de bine și era impresionată de faptul că persoana studiază